HÖGSKOLAN I GÄVLE

AKADEMIN FÖR HÄLSA OCH ARBETSLIV

Avdelningen för socialt arbete, kriminologi och folkhälsovetenskap

Varför råder det brist på familjehem i Sverige?

En studie baserad på intervjuer med yrkesverksamma inom kommunal familjehemsvård

Linda Nilsson och Hanna Selling Stolt

2025

Examensarbete, Grundnivå (kandidatexamen), 15 hp
Socialt arbete
Socionomprogrammet
Examensarbete i socialt arbete

Handledare: Brita Backlund Rambaree
Examinerande lärare: Jimmy Munobwa

Abstract

Title: Why is there a shortage of family homes in Sweden?

- A qualitative study based on interviews with professionals in municipal foster care

Authors: Linda Nilsson och Hanna Selling Stolt

Previous research shows that there is a shortage of family homes in Sweden and that the interest of becoming one is low. Therefore, we wanted a deeper understanding of the subject and conducted four semi-structured interviews with five professionals in municipal family home care. Their stories described the shortage of family homes from their perspective. Who becomes a family home were investigated and presented based on the interviews. Systems theory, intrinsic and extrinsic motivations and altruism were used in the study´s analysis to reflect and describe the results. A thematic analysis method and quotes were used to present the results. Despite a genuine interest in becoming a family home, the results of the study showed that there is a shortage of family homes, which creates consequences for the children and young people in need of a family home placement.

Keywords: *foster home, foster home care, out of home placement, shortage*

Sammanfattning

Titel: Varför råder det brist på familjehem i Sverige?
- En kvalitativ studie baserad på intervjuer med yrkesverksamma inom kommunal familjehemsvård

Författare: Linda Nilsson och Hanna Selling Stolt

Tidigare forskning visar på en bristande tillgång på familjehem och att intresset i Sverige är lågt. Därför önskade vi få en djupare förståelse i ämnet och genomförde fyra semistrukturerade intervjuer med fem yrkesverksamma personer inom den kommunala familjehemsvården. Deras berättelser beskriver den bristande tillgången på familjehem utifrån deras arbete. Faktorer som påverkar vem som blir familjehem undersöktes och presenteras utifrån genomförda intervjuer. Systemteori, inre och yttre motivationer samt altruism har använts i studiens analys för att reflektera och beskriva de resultat som framkommit. För att presentera resultatet användes en tematisk analysmetod samt citat. Trots ett genuint intresse av att bli familjehem, visade resultatet av studien att det råder en bristande tillgång på familjehem vilket skapar konsekvenser för de barn och ungdomar som är i behov av en placering.

Nyckelord: *brist, familjehem, familjehemsvård, familjehemsrekrytering*

Förord

Vi som skrivit denna uppsats vill tacka de som visat engagemang och intresse för att delta och göra studien möjlig för oss. Det har varit uppskattat och lärorikt att möta er alla. Vi vill också tacka vår handledare Brita Backlund Rambaree som stöttat oss genom arbetets gång, samt de studenter som genom opponering, givit oss goda råd och rekommendationer till det fortsatta arbetet. Vi vill även tacka varandra för det arbete vi tillsammans genomfört och genom diskussioner, intervjuer, samt utförande därför till lika delar ansvarar för arbetsfördelningen.

Gävle, maj 2025
Linda Nilsson och Hanna Selling Stolt

Innehållsförteckning

1. Inledning och bakgrund 1

1.1 Problemformulering 2

1.2 Syfte och frågeställningar 2

2. Begreppsförklaringar 3

2.1 Familjehem och familjehemsvård 3

2.2 HVB 3

2.3 Altruism 3

2.4 Jourhem 3

3. Tidigare forskning 4

3.1 Litteratursökningsprocess 4

3.2 En nationell brist på familjehem 4

3.3 Nationell familjehemsvård 5

3.3.1 Internationell familjehemsvård 5

3.4 Inre och yttre motivationer 6

3.4.1 Altruism, viljan att hjälpa andra 7

3.4.2 Avgörande vid beslut om att inte bli familjehem 8

3.5 Kunskapslucka 8

4. Teoretiskt perspektiv 9

4.1 Systemteori 9

4.2 Tillämpning av teori och analysverktyg 10

5. Forskningsmetod 11

5.1 Design 11

5.2 Urval 12

5.3 Tillvägagångssätt 13

5.3.1 Presentation av intervjupersonerna 13

5.4 Dataanalys 14

5.5 Tillförlitlighet 15

5.7 Överförbarhet 16

5.8 Etiska överväganden 16

6. Resultat och analys 18

6.1 Bristande tillgång på familjehem 18

6.1.1 En tuff gallringsprocess 18
6.1.2 Ett individualistiskt samhälle 18
6.1.3 Vanliga familjer som uppdragstagare 19
6.1.4. Familjens sammansättning 19
6.1.6 Analys av bristande tillgång av familjehem 20
6.2 Identifierade konsekvenser till följd av bristande tillgång på familjehem 21
6.2.1 När matchningen inte stämmer 21
6.2.2 Att välja det näst bästa alternativet 21
6.2.3 Jourhemmens betydelse 22
6.2.4 Ändrad placeringsform som konsekvens av sammanbrott 22
6.2.5 Allergier mot husdjur 23
6.2.6 Analys av identifierade konsekvenser till följd av bristande tillgång på familjehem 23
6.3 Avgörande faktorer vid beslut om att bli familjehem 25
6.3.1 Tidigare erfarenheter och personliga egenskaper 25
6.4 Avgörande faktorer vid beslut om att inte bli familjehem 26
6.4.1 Förutsättningar som förändras 26
6.4.2 Tidskrävande uppdrag och avkall på den egna karriären 26
6.4.3 En ekonomisk aspekt 27
6.4.4 Analys av faktorer för att bli, eller inte bli, familjehem 27
6.4.5 Analys av inre och yttre motivationer 28
7. Diskussion 29
7.1 Huvudresultat 29
7.2 Resultatdiskussion 29
7.2.1 Bristande tillgången av familjehem 30
7.2.2 Identifierade konsekvenser till följd av en bristande tillgång av familjehem 31
7.2.3 Avgörande faktorer för att bli eller inte bli familjehem 32
7.3 Metoddiskussion 33
7.4 Teoridiskussion 34
7.5 Förslag på vidare forskning 35
7.5.1 De biologiska barnen i familjehemmet 35
7.5.2 Få familjer som uppfyller kravbilden 35
8. Referenslista 37
9. Bilagor 40
9.1 Bilaga 1 - Informationsbrev 40
9.2 Bilaga 2 - Samtyckesblankett 42
9.3 Bilaga 3 - Intervjufrågor 43

1. Inledning och bakgrund

I detta kapitel kommer en inledning av ämnet att beskrivas. Efter kapitlet om tidigare forskning kommer sedan en kunskapslucka att presenteras.

År 2022 fanns det 19´200 familjehemsplacerade barn och ungdomar, vilket utgjorde 72% av alla placeringar i Sverige (Socialstyrelsen, 2023). Heldygnsinsatser, placering på heltid, av barn och ungdomar kan ske på olika sätt, bland annat genom familjehem, HVB och särskilda ungdomshem (Socialstyrelsen, 2023). I Sverige finns det dock inget register över familjehem vilket innebär att det inte finns några siffror på hur många familjehem som finns att tillgå (Lind m.fl., 2023). 6 kap. 2§ SoL beskriver att varje kommun är skyldig att se till att det finns familjehem till förfogande (SFS 2001:453). Enligt Socialstyrelsen (2023) skedde 68% av alla heldygnsinsatser år 2022 av fri vilja genom insatser enligt Socialtjänstlagen. I de fall där samtycke saknas kan det bli aktuellt att tillämpa tvångslagstiftning, Lagen om särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, om det anses nödvändigt för barnets bästa (SFS 1990:52).

Enligt en studie där 264 socialtjänstkontor blev tillfrågade, menade 74% att det är utmanande att hitta nya familjehem (Lind m.fl., 2023). Detta leder till svårigheter för socialtjänsten när de letar efter passande familjer vilket gör att vissa barn och ungdomar riskerar att hamna i ett familjehem där de inte kan få sina behov tillgodosedda, eller i vissa fall, istället placeras på en institution (Lind m.fl., 2023). Lind m.fl. (2023) beskriver att intresset för att bli familjehem är lågt och utifrån sin forskning i ämnet påstås de största orsakerna vara platsbrist, tidsbrist och brist på ork. Utifrån antalet barn och ungdomar som placerades i familjehem år 2022 kan det därför tänkas att den bristande tillgången kan vara stor och att behovet av antal familjehem kan komma att öka.

I augusti 2024 uttalade sig Annika Öquist, enhetschef på Socialstyrelsen, i SVT Nyheter Väst om den nationella kampanj som genomförs för att öka intresset för att bli familjehem. Öquist nämner även att Göteborg tidigare under 2024 eftersökte 100 nya familjehem (Sveriges Television, 2024). Hur utfallet blivit har hon svårt att svara på och menar att det främst märks i kommunerna som tar emot intresseanmälningar. Hennes förhoppning är att kampanjen ska ha väckt tankar hos personer som sedan väljer att anmäla intresse (Sveriges Television, 2024).

1.1 Problemformulering

Lind m.fl. (2023) menar att efterfrågan på familjehem troligen kommer att vara större den kommande tiden och det råder en osäkerhet kring om det finns möjlighet att rekrytera så många som det finns behov av. Att vara familjehem är på många sätt ett omfattande åtagande och det är möjligt att en del familjer kan känna en oro kring om de kommer att klara av uppdraget då det kan upplevas som skrämmande eller på annat sätt övermäktigt. En studie om den bristande tillgången på familjehem, dess konsekvenser för barn och ungdomar samt avgörande faktorer vid ett beslut om att bli, eller inte bli, familjehem kan därför vara relevant för att se om tidigare forskning överensstämmer med de yrkesverksammas uppfattning.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hur de yrkesverksamma inom kommunal familjehemsvård upplever den bristande tillgången på familjehem och vilka konsekvenser det kan få för barn och ungdomar, samt vilka faktorer de anser kan vara avgörande vid ett beslut att bli, eller inte bli, familjehem.

- Hur upplevs den bristande tillgången på familjehem utifrån de yrkesverksammas perspektiv?
- Vilka konsekvenser, för barn och ungdomar, kan de yrkesverksamma identifiera utifrån den bristande tillgången på familjehem?
- Vilka avgörande faktorer kan de yrkesverksamma identifiera hos de familjer som väljer att bli, eller inte bli, familjehem?

2. Begreppsförklaringar

2.1 Familjehem och familjehemsvård

Den vanligaste placeringsformen utanför hemmet. Det kan vara någon som redan har en relation till barnet eller ungdomen, eller en familj som tidigare är okänd för barnet eller ungdomen. Placeringen i ett familjehem kan pågå under en kort eller längre period (Socialstyrelsen, 2017). Ett familjehem kan ha ett uppdrag direkt genom kommunen och i vissa fall använder sig kommunerna av privata aktörer vilket kallas för förstärkt familjehemsvård. Detta sker via privata konsulentföretag som fungerar som en mellanhand för kommunen som ansvarar för placeringen och familjehemmet. Uppdraget är bland annat att ge familjehemmet extra stöd i arbetet med det placerade barnet eller ungdomen (Socialstyrelsen u.å).

2.2 HVB

Förkortningen HVB står för *Hem för vård och boende*. En placeringsform för barn och ungdomar vars hälsa och/eller utveckling har tagit skada eller riskeras att skadas. På ett HVB-hem arbetar personal vars uppgift är att ge de placerade det skydd och stöd som de är i behov av. Ansvaret är även att minska risken för att hälsa och utveckling tar skada samt att skapa förutsättningar för en positiv utveckling (Socialstyrelsen, 2025).

2.3 Altruism

En person kan beskrivas som altruistisk när denne utför osjälviska handlingar för andra istället för att sätta sig själv först. Det innebär att personens syfte är att hjälpa andra utan motkrav för sin egen vinning (Svenska ordboken, u.å.).

2.4 Jourhem

Ett hem som finns tillgängligt för att ta emot ett barn, en ungdom eller syskonskara där det finns ett behov av omedelbart skydd och stöd. Orsaker till en akut placering i jourhem kan vara exempelvis ett missförhållande i den miljö där barnet eller ungdomen vistas, det egna beteendet hos barnet eller ungdomen eller en placering för ensamkommande barn som kommer till Sverige utan sina föräldrar och som är i behov av skydd (Socialstyrelsen, 2025).

3. Tidigare forskning

Här presenteras litteratursökningsprocess samt den tidigare forskning som ansågs vara relevant för studien.

3.1 Litteratursökningsprocess

Vi har använt oss av databaserna Scopus och SwePub, samt sökmotorn *Discovery* genom Högskolan i Gävles bibliotek. Vid sökning i databasen Scopus samt sökmotor Discovery användes sökorden "*foster home*"* OR "*out of home placement*"* OR "*foster care*"* OR "*foster home care*"* AND "*adolescent*"* OR "*foster child*"* OR "*social worker*"* OR "*svenska** OR "*hem*"* AND "*shortage*"* OR "*recruitment*"* OR "*intention**". Vi valde att exkludera orden "*HVB*"* och "*homelessness**" då det gav många träffar på artiklar som inte ansågs relevanta för vår studie. Vid sökning i SwePub användes endast sökordet "*familjehemsrekrytering*"* och inkludering om tidskriftsartiklar. Detta på grund av att en av författarna tidigare använt sig av artiklar, från SwePub, med endast detta sökord. Vi valde att ta med artiklar som är refereegranskade, skrivna på engelska eller svenska samt publicerade mellan år 2015 - 2025.

Vi fick tillgång till en bok som används i samband med introduktionsutbildningen till familjehem och fann den relevant i vårt arbete. Vid ytterligare sökning på Google användes sökordet "brist på familjehem" med en träff på ett nyhetsreportage från SVT Nyheter Väst där Socialstyrelsens enhetschef Annika Öquist talar om en rekryteringskampanj och bristen på familjehem. Vi har även valt att använda oss av de lagrum vi ansåg lämpliga genom Sveriges Riksdags hemsida. Vi har också använt oss av statistik då vi anser att det ger en tydlig överblick i ämnet. Källorna som använts är både nationella och internationella.

3.2 En nationell brist på familjehem

Olivia Wigzell (2024), generaldirektör på Socialstyrelsen, beskriver att det råder en nationell brist på familjehem i Sverige. Utifrån detta har regeringen gett i uppdrag till Socialstyrelsen att nå ut till allmänheten för att öka kunskaperna om vad det innebär att ha ett uppdrag som familjehem och att även synliggöra det behov som finns. Uppdraget pågår under 2024 - 2025 och riktar sig till allmänheten på platser såsom kollektivtrafik, biografer och sociala medier. Målet är att underlätta rekryteringen av familjehem och att kunna säkra en god tillgång. Wigzell (2024) lyfter även att Socialstyrelsen parallellt med

detta behöver utveckla stödet för socialtjänsten för att kunna arbeta stödjande och erbjuda en bra utbildning till familjehemmen i deras uppdrag.

Familjehemsplaceringar har för avsikt att hjälpa barn och ungdomar att få en trygg och stabil uppväxt när deras ursprungliga hemförhållanden inte räcker till. Lind m.fl. (2023) redogör också för att bristen på familjehem leder till konkurrens mellan kommuner. Konkurrensen skulle möjligtvis kunna leda till att familjer väljer att vända sig till andra kommuner eller privata aktörer för att påskynda utredningsprocessen vilket gör att den ursprungliga kommunen mister ett potentiellt familjehem. Forskningen menar även att endast en procent mycket sannolikt skulle kunna tänka sig att ta ett uppdrag som familjehem. Vidare belyser Lind m.fl. (2023) att viktiga faktorer för att ta steget till att ansöka om att bli familjehem var att känna en trygghet kring att få stöd från socialtjänsten och att det skulle tillgå skälig ersättning för uppdraget.

3.3 Nationell familjehemsvård

Statistik förs årligen över de barn och ungdomar som är placerade i familjehem, men det går inte att utifrån det fastställa hur många familjehem som finns i Sverige då en del familjehem kan ha flera barn eller ungdomar placerade hos sig samtidigt eller tar emot ett annat barn eller ungdom när en har flyttat ut (Lind m.fl., 2023). På grund av detta kan det antas att det är fler barn som placeras än mängden familjehem, och det kan även tänkas att de yrkesverksamma upplever en bristande tillgång på familjehem då det saknas ett register med antal registrerade familjehem samt hur många placerade barn och ungdomar som finns i hushållet. Det finns även de barn och ungdomar som flyttar mellan olika familjehem under ett och samma år (Lind m.fl., 2023). Orsaken till bristen beskrivs bero på flera aspekter, som att många inte känner sig aktuella och tänker att ett familjehem ska bestå av kärnfamilj boende i villa (Sveriges Television, 2024). Familjehem kan ta emot barn och ungdomar som de är släkt med men också de som är, för dem, tidigare okända (Pålsson m.fl., 2022). Barnet eller ungdomen kan vara placerad i familjehemmet under en kort, men också längre period (Pålsson m.fl., 2022).

3.3.1 Internationell familjehemsvård

De som arbetar med placering av barn i familjehem arbetar aktivt med att försöka välja ut de familjer som gör detta med goda intentioner för att barnet eller ungdomen ska få det så bra som möjligt (Roy & Roy, 2024). Det beskrivs också att de familjehem som står

under statens tillsyn, noggrant väljs ut där de sedan får träning inför sitt uppdrag och som de sedan har uppsikt över genom uppdragets gång (Roy & Roy, 2024). Familjerna granskas noga där det bland annat kan ingå att ta fingeravtryck av familjemedlemmarna och att kontrolleras i Polismyndighetens system. När detta har genomförts, kan familjehemmet sedan ta emot barn eller ungdomar i sitt hem (Roy & Roy, 2024). Kjaersgaard Zanani (2024) har i sin studie från Danmark, kommit fram till att relationen mellan familjehemmen och socialtjänsten är viktig för huruvida samarbetet upplevs som välorganiserat, och även att socialarbetarens bemötande kan lindra de beslut som kan uppfattas som ofördelaktiga för familjen i fråga. Den ekonomiska delen är fortsatt viktig, men att helheten är det viktigaste för familjehemmen (Kjaersgaard Zanani, 2024).

3.4 Inre och yttre motivationer

I en amerikansk studie av Roy och Roy (2024) belyses vad som kan påverka vilka som väljer att bli familjehem. En del familjer beskriver att de själva har en drivkraft och en vilja att bli familjehem. Detta benämner de som *inre motivationer*. Detta kan exempelvis vara för att de vill hjälpa och stödja utsatta barn och ungdomar. De menar även att inre motivationer är viktiga egenskaper för att lyckas i sitt arbete som familjehem (Roy & Roy, 2024). Motivationen är viktig för hur blivande familjehemsföräldrar ska klara uppdraget (Roy & Roy, 2024). Inre motivationer syftar till de individuella styrkor hos en person och beskrivs av Gouveia, m.fl. (2021) vara sådant som är hållbart i längden och därför gynnsamt att söka efter hos personer som vill ta hand om och skydda ett barn eller ungdom i behov av en placering i familjehem.

Vidare beskriver Roy och Roy (2024) att det finns familjer som väljer att bli familjehem, men av andra orsaker. Detta benämner de som *yttre motivationer*. Gouveia m.fl. (2021) menar att de yttre motivationerna snarare handlar om förväntningar eller belöningar och ses som mindre gynnsamt för att hitta ett engagerat familjehem ur ett långsiktigt perspektiv. De yttre motivationerna kan innebära att ersätta barnlöshet, fylla tomheten efter utflugna barn eller önskan om syskon till de biologiska barnen i familjen, samtidigt som det, av vissa, kan ses som en ytterligare inkomstkälla (Roy & Roy, 2024; Gouveia m.fl., 2021).

3.4.1 Altruism, viljan att hjälpa andra

En återkommande förklaring i diskussioner om människans vilja att hjälpa andra är altruism. Dennes motsatsord är egoism, och en altruistisk handling beskriver en person som vill hjälpa andra människor utan att förvänta sig något i gengäld (Sköld & Söderlind, 2016; Gouveia m.fl. 2021). Sköld och Söderlind (2016) beskriver att altruism till viss del låg till grund när svenska hem öppnades upp för att ta emot 70´000 finska barn under andra världskriget. På ett par veckor hade 10´000 hem anmält ett intresse att ta emot barn från grannlandet i krig. De allra flesta tog emot barn utan krav om ersättning och hjälpen grundades på frivillig basis och skulle därför kunna ses gå hand i hand med altruism. Värt att notera är att det trots det stora intresset fanns önskemål om kön och ålder på det barn man önskade ta emot och i vissa fall väldigt specifika önskemål om egenskaper hos barnen (Sköld & Söderlind, 2016). Det beskrivs även hur vissa orter i Sverige stack ut i hur många som öppnade upp sina hem vilket skulle kunna ses som en form av solidaritet där familjerna gjorde det för att andra gjorde samma sak och därför inte ville vara sämre än andra i sina förpliktelser mot barn i behov av hjälp.

Sköld och Söderlind (2016) beskriver att det fanns ett större antal intresserade familjer än vad det fanns barn i behov av hem vilket resulterade i att de kunde ta illa upp om de inte fick ta emot ett barn när de erbjudit sig. Kontroller av dessa hem utfördes, men sparsamt, och tilliten till att människors godhet i att hjälpa var stor (Sköld & Söderlind, 2016).

Det prosociala beteendet beskrivs som en handling där människor är villiga att hjälpa till på ett sätt som främjar andra. Detta innefattar både sådant som är till hjälp för någon psykiskt och/eller fysiskt (Nilsson, 2015). Nilsson (2015) menar att det främst är sådant som är gynnsamt för mottagaren, inte en själv. Som tidigare nämnts är även altruismen ett sätt att beskriva människor som vill hjälpa andra (Sköld & Söderlind, 2016; Gouveia m.fl., 2021). Vidare beskriver Nilsson (2015) att det är betydelsefullt för en person att vara del av en grupp, då det ökar möjligheten att få hjälp av de andra medlemmarna som ingår i samma grupp. Detta kan dock påverka hur synen på andra människors, som inte ingår i gruppen, situation uppfattas. Det innebär att de sociala normer människan har, kan påverka huruvida synen på ett hjälpbehov kan variera utifrån gruppens erfarenheter och värderingar kring det prosociala beteendet (Nilsson, 2015).

3.4.2 Avgörande vid beslut om att inte bli familjehem

I en studie gjord av Lind m.fl. (2025) visades att stöd från socialtjänsten var det viktigaste vid ett avgörande om att bli familjehem. I samma studie framkom det även att en stor anledning till att inte bli familjehem berodde på att familjerna ansåg att de inte skulle ha tillräckligt med tid för uppdraget på grund av sin arbetssituation (Lind m.fl., 2025). I studien beskriver Lind m.fl. (2025) även att de familjer som övervägde att bli familjehem noga reflekterade över hur de egna barnen skulle kunna påverkas, vilket var något av det viktigaste inför beslutet. Att bli familjehem kan påverka alla i hemmet, därför kan det tänkas vara av stor vikt att ta hänsyn till den redan existerande familjen vid planeringen.

3.5 Kunskapslucka

Det framgår av tidigare forskning att det finns en bristande tillgång på familjehem vilket medför konsekvenser för de barn och ungdomar i behov av att bli placerade i ett familjehem. Den kunskapslucka vi identifierat handlar därför om vad den rådande bristen på tillgången av familjehem kan bero på och vilka faktorer som kan vara mest framträdande vid utredningsarbetet av ett blivande familjehem. Vi upplever att det finns en viss avsaknad av forskning inom detta område vilket gör att vi vill undersöka de yrkesverksammas uppfattning om den rådande situationen.

4. Teoretiskt perspektiv

Det teoretiska perspektiv som har använts vid analysen av studiens resultat är Systemteori. Detta kommer att presenteras i följande stycke följt av en redogörelse varför vi anser att den varit relevant och användbar utifrån studiens syfte och frågeställningar. Hur vi kommer att tillämpa systemteorin i analysen presenteras tillsammans med analysverktygen inre och yttre motivationer samt altruism.

4.1 Systemteori

Kännetecknande inom systemteorin är fokuset på interaktioner mellan olika delar som tillsammans bildar en helhet. Teorin går därför att applicera i flera olika sammanhang, och inte endast på något specifikt område (Öquist, 2019). Enligt Öquist (2019) innebär detta att helheten av någonting är större än delarna i sig. Det beskrivs även att en viktig del inom systemteorin är samspelet mellan båda sidorna, den enskilde och omgivningen (Öquist, 2019).

Cocozza (2022) beskriver en modell skapad av Bronfenbrenner som visar de olika nivåerna som finns inom systemteorin. Den innehåller fem tydliga nivåskillnader där den innersta nivån är *individnivån* som står för det enskilda barnet eller ungdomen (Cocozza, 2022). Nivåerna utanför tillhör det system individen lever i. Runt individen kommer sedan *mikronivån* som innefattar den närmaste familjen och eventuella nära vänner. Den nästkommande nivån benämns inom systemteorin som *mesonivån* där individer som exempelvis klasskompisar, andra barn på förskolan eller fotbollslaget ingår. Alltså de som inte tillhör den närmsta familjen, men som ingår i andra sammanhang där delaktigheten kan vara betydande och ha viktiga inslag i individens liv. Mesonivån kan även innefatta samverkan mellan bland annat individens familj och skola.

Enligt Cocozza (2022) kan samhällets påverkan på individen förklaras utifrån *exonivån*, i den systemteoretiska modellen. Inom exonivån ingår de professionella som till exempel socialtjänsten. Det är de professionella som utvecklar strukturen i arbetssätt, som sedan kan vara till hjälp för individerna och de som ingår i mikronivån.

Den sista nivån, *makronivån*, innefattar det som styr samhället i stort. Detta innefattar bland annat riktlinjer för forskning, politik, lagar och förordningar. Utifrån ovan nämnda exempel avgörs även vilka metoder som kommer att användas vid olika behandlingar

(Cocozza, 2022). Makronivån påverkar alltså myndigheternas jobb utifrån regler och föreskrifter och påverkar därmed även det organisatoriska hos exempelvis socialtjänsten och Polismyndigheten.

Utifrån studiens syfte ansåg vi därför att systemteorin var användbar då de olika nivåerna, i Bronfenbrenners modell, kan komma i en annan ordning hos de barn och ungdomar som är familjehemsplacerade. Ett placerat barn eller ungdom kanske inte har en nära kontakt med sin biologiska familj eller har nära vänner, utan att det istället kan vara i skolan eller i ett annat sammanhang som individen har sina närmaste. Efter detta kan exempelvis socialtjänsten och familjehemmet komma som nästa nivå, där de fungerar som personer de har förtroende till och som står för tryggheten. Utifrån detta kan det alltså tänkas att nivåerna ser annorlunda ut för en del av de barn och ungdomar som blir familjehemsplacerade. Därmed riskerar de också att i högre utsträckning påverkas av det som sker i de övre delarna i systemet.

4.2 Tillämpning av teori och analysverktyg

Tillämpningen av systemteori, inre och yttre motivationer samt altruism har använts för att analysera, diskutera och beskriva insamlat material utifrån studiens syfte. Vi hoppades att utifrån systemteorin få en inblick i hur olika system kan påverka varandra, exempelvis familjehemmet och den som placeras. Inre och yttre motivationer samt altruismen har använts för att undersöka vilka faktorer som kan påverka beslutet av att bli, eller inte bli, familjehem. Även konsekvenser som kan påverka barn och ungdomar i samband med placering i familjehem beskrevs med hjälp av teori, samt analysverktygen.

5. Forskningsmetod

I följande avsnitt presenteras studiens design, urval samt tillvägagångssätt. Avsnittet kommer även beskriva hur vi analyserat insamlad data och hur vi arbetat med pålitlighet, tillförlitlighet samt överförbarhet.

5.1 Design

Tidigt i processen ansåg vi att en kvalitativ metod, i form av intervjuer, skulle gynna oss utifrån det vi ämnade att undersöka. Då vi önskade djupgående och informationsrika svar på våra frågeställningar bedömde vi att intervjuer var det som skulle vara mest gynnsamt samt att andra synsätt eller annan information som vi inte reflekterat över, kunde komma fram. Bryman (2018) har beskrivit fördelar med att välja en kvalitativ metod i de fall där det är önskvärt att ta del av deltagarnas uppfattningar samt öka chansen till fylliga och berikande fakta. Då vår metod var semistrukturerad skapades ytterligare möjligheter till detta, vilket vi ansåg att vi inte hade kunnat uppnå genom en kvantitativ metod. Målet var att undersöka en begränsad del av familjehemsvården och detta gjordes bäst genom en kvalitativ metod med inriktning på mikrobegränsade aspekter (Bryman, 2018). Önskvärt var att fysiskt träffa intervjupersonerna för att genomföra intervjuerna då detta kunde skapa närhet, vilket även beskrevs som en av fördelarna med kvalitativ metod (Bryman, 2018).

Genom användandet av en kvalitativ metod ökade möjligheten till kontextuell förståelse gällande exempelvis beteenden, åsikter och värderingar i ämnet (Bryman, 2018). Detta ansåg vi författare vara en viktig aspekt utifrån studiens syfte. De yrkesverksammas upplevelser och perspektiv gav, genom metodvalet, en mer fördelaktig möjlighet att framträda samt ökade chansen att få ta del av deras upplevelser mer utförligt beskrivet än vid användandet av en kvantitativ metod. Tillämpandet av teorier och begrepp utifrån det insamlade materialet ansåg vi vara passande för vår studie. Enligt Bryman (2018) var detta empiristyrda förhållningssätt ett fördelaktigt val vid kvalitativa studier vilket även blev ett arbetssätt som vi ämnade använda oss av.

Vi utgick från semistrukturerade intervjuer då vi ansåg detta som gynnsamt utifrån vårt syfte och frågeställningar. De semistrukturerade intervjufrågorna gav oss möjlighet att anpassa följdfrågor utifrån intervjupersonernas svar. Enligt Bryman (2018) sågs detta som en av fördelarna med denna typ av intervjuform. Som stöd använde vi en

egendesignad intervjuguide, (se bilaga 3) för att säkerställa att vi skulle beröra de delar vi önskade. Vår intervjuguide innehöll fem stycken frågor som utgick från tre olika teman. Anledningen till att vi valde att endast ha fem frågor var för att ha utrymme till följdfrågor. Frågornas tema utgick från brist på familjehem, dess konsekvenser samt avgörande faktorer vid beslut om att bli, eller inte bli, familjehem. Med stöd av intervjuguiden kunde vi säkerställa att vi berörde de områden som studien ämnade att undersöka.

Den insamlade datan blev vår utgångspunkt och genom användandet av en abduktiv ansats fick berättelserna skapa vår teoretiska förförståelse och vårt resultat grundar sig i intervjupersonernas perspektiv. Vi har därför, i enlighet med Bryman (2018), haft med oss att det är intervjupersonernas beskrivningar som redogörelsen grundas på, och något vi inte vill komma för långt ifrån eftersom det är deras upplevelser och perspektiv som presenterats.

5.2 Urval

Utifrån studiens frågeställningar ansåg vi det lämpligt att söka specifika deltagare som, inom socialtjänstens kommunala familjehemsvård, arbetar med och har erfarenhet av att rekrytera nya familjehem samt har erfarenhet av den matchningsprocess som sker vid eftersökandet av ett lämpligt familjehem till ett specifikt barn eller ungdom. Vi ansåg att de som till vardags arbetar med detta, är de vi önskade att intervjua för att kunna besvara våra frågeställningar. Därmed valdes ett målstyrt urval utifrån ovan nämnda kriterier då det var det bästa alternativet för vår studie. Även den geografiska aspekten togs i beaktande i urvalet av vilka kommuner som tillfrågades att delta i studien. Detta på grund av att vi önskade ha möjlighet att ta oss till intervjupersonerna för att genomföra fysiska intervjuer.

Vi använde oss av ett målstyrt urval då vi endast kontaktade personer som arbetade med rekrytering och matchning av familjehem inom kommunal familjehemsvård. Enligt Bryman (2018) är ett målstyrt urval användbart vid kvalitativa studier för att få bästa möjliga resultat utifrån de forskningsfrågor som ämnades att besvaras. Vår önskan var att genomföra intervjuer med fem personer, men för att öka sannolikheten att hitta deltagare till studien, kontaktades åtta kommuner i Mellansverige.

5.3 Tillvägagångssätt

För att söka efter möjliga intervjupersoner sökte vi kontaktuppgifter till familjehemsvården via de olika kommunernas hemsidor. Skillnader fanns i hur transparenta kommunernas hemsidor var med att dela mailadresser till rätt enhet eller specifika medarbetare vilket gjorde att kontakten även skedde genom kommunernas växelfunktion eller genom samordnande personer. Information och förfrågan om deltagande skickades via mail, (se bilaga 1) där vi beskrev vilka vi var, syftet med kontakten samt våra kontaktuppgifter. Efter en tid skickades en påminnelse till de tillfrågade som vi inte hade fått någon kontakt med, där vi beskrev att vi fortfarande eftersökte några personer för en intervju. Vi breddade även urvalet genom att skicka informationsbrevet till ytterligare åtta kommuner i Mellansverige för att öka våra chanser till respons. Informationsbrevet uppdaterades därmed med ett nytt förslag på vecka för intervjuer och vi bokade därefter in intervjuer med de som återkom till oss. Två av intervjuerna ägde rum på intervjupersonernas arbetsplats och två digitalt via Zoom.

Vid kontakt tillfrågades intervjupersonerna om de ville ha intervjufrågorna, (se bilaga 3) via mail eller först vid intervjutillfället. Samtliga önskade att få frågorna i förväg för att kunna förbereda sig i den mån de hade möjlighet. Vid de intervjutillfällen där vi träffades på deras arbetsplatser fylldes en samtyckesblankett i, (se bilaga 2) och vid de intervjutillfällen som genomfördes via Zoom skickades samtyckesblanketten i förväg via mail för att vi sedan skulle kunna få ett muntligt samtycke. Vi informerade om att samtycket kan återkallas vid önskan, samt att intervjun när som helst kan avbrytas. Med stöd av samtyckesblanketten spelades intervjuerna in på våra telefoner för att sedan kunna avlyssnas och transkriberas. Totalt genomfördes fyra intervjuer med fem personer då det vid ett intervjutillfälle deltog två personer. Eventuella risker med att genomföra en intervju med två personer samtidigt kommer att diskuteras i metoddiskussionen.

5.3.1 Presentation av intervjupersonerna

Vår första intervju genomfördes med två personer vid samma tillfälle. Vid intervjutillfället arbetade de båda som familjehemssekreterare inom socialtjänsten i en kommun med drygt 100´000 invånare. Familjehemssekreterarna intervjuades tillsammans i en lokal på deras arbetsplats. Personerna benämns som IP 1 och IP 2 i resultatavsnittet.

Den andra intervjun genomfördes med en person som vid intervjutillfället arbetade som gruppledare inom socialtjänstens enhet för barn och ungdom. Hen arbetade dagligen med frågor liknande de vi ämnat att undersöka i vår studie. Kommunens invånarantal var drygt 20´000 personer, och intervjun skedde i en lokal på intervjupersonens arbetsplats. Personen benämns som IP 3 i resultatavsnittet.

Den tredje intervjun genomfördes med en person som vid intervjutillfället arbetade som områdeschef på socialtjänstens enhet för barn och ungdom. Hen hade även erfarenhet av matchningsprocessen och rekrytering av familjehem. Kommunen där intervjupersonen arbetade hade drygt 200´000 invånare. Intervjun skedde digitalt via Zoom, och intervjupersonen benämns i resultatavsnittet som IP 4.

Den sista intervjun genomfördes med en familjehemssekreterare vars huvudsakliga arbetsuppgifter innefattade rekrytering av nya familjehem. Kommunens invånarantal uppgick till närmare 40´000 personer, och intervjun skedde digitalt via Zoom. Personen kommer i resultatavsnittet att benämnas som IP 5.

Vid samtliga intervjuer deltog båda författarna till studien, och vid de digitala intervjuerna skickades en Zoom-länk till deltagarna. Tidsåtgången varierade och intervjuerna pågick mellan 20 - 75 minuter. Efter intervjutillfällena sparades inspelningarna och samtyckesblanketterna på en säker plats i enlighet med Högskolan i Gävles riktlinjer. Datamaterialet som lagrades var endast tillgängligt för oss författare samt handledare och examinator.

5.4 Dataanalys

Då vi önskade att redogöra för våra intervjupersoners upplevelser, tankar och erfarenheter, användes en tematisk analys. Analysverktyget hjälpte oss i arbetet med att upptäcka återkommande teman och mönster i det som framkommit under intervjuerna. Valet av analysverktyg gav oss möjlighet att komma närmare vissa delar av vår data såsom Alvinius m.fl. (2023) benämner som en möjlighet att zooma in eller ut i det insamlade materialet.

Den insamlande datan har efter intervjuerna transkriberats av oss författare. Därefter tematiserades materialet genom kodning, kategorisering och olika teman. Alvinius m.fl.

(2023) beskrev metoden som lättförståelig, användarvänlig och lätt att lära sig utifrån följande sex steg.

- upptäcka materialet efter genomförda intervjuer genom transkribering av resultat och upprepad genomläsning, samt anteckningar av initiala idéer. Detta ansåg vi som hjälpsamt efter intervjuerna.
- lyfta fram initiala koder och kategorier i materialet och koda meningsbärande uttalanden. Detta gjordes systematiskt och förutsättningslöst. Koderna kategoriserades, samtidigt som vi försökte hitta mönster och en röd tråd.
- söka efter teman där grupper kategoriseras ytterligare utifrån det som anses jämförbart och liknar varandra. Utifrån det lyfte vi fram potentiella teman som kan beskriva de koder och kategorier vi identifierat.
- granska varje tema och stegvis kontrollera att valda teman stämmer väl överens med identifierade kategorier och koder.
- definiera och namnge identifierade teman och skapa tydliga definitioner av varje tema. Dessa utgör en beskrivning av vad som är datamaterialets största betydelse och mest talande i ämnet. Detta gav oss tre huvudteman som vi använde oss av i det fortsatta arbetet.
- producera resultatavsnittet med teman och illustrerande citat. Sammanställningen av teman ska presentera ett urval av ett antal övertygande exempel på kategorier. Resultatet ska i sin helhet besvara syfte och forskningsfråga (Alvinius m.fl., 2023).

Vidare lyfter Alvinius m.fl. (2023) att de fördelar som den tematiska analysen innebär är att forskaren behåller det som är relevant och säkerställer att det endast är det viktiga som analyseras, samt att metoden möjliggör en granskning av specifika delar. Metoden är flexibel och användbar oavsett om analysen är gjord utifrån ett empiriskt eller teoretiskt förhållningssätt. Nackdelen som beskrivits med metoden är att det kan bli ett överflöd av data (Alvinius m.fl., 2023).

5.5 Tillförlitlighet

För att öka tillförlitligheten har vi genomgående varit transparenta med vårt tillvägagångssätt. Vi har noggrant beskrivit hur vi gått tillväga för att genom ett målstyrt urval få kontakt med lämpliga intervjupersoner, samt beskrivit vilket geografiskt område

som varit aktuellt för oss. Genom vårt användande intervjupersoner som arbetar med familjehemsplaceringar inom den kommunala familjehemsvården, menar vi att svaren utgår från erfarenhet och kunskap vilket säkerställer en tillförlitlighet och stabilitet (Bryman, 2018). Interbedömarreliabilitet krävde att vi som forskare hade en tydlig överensstämmelse vilket sedan var till hjälp för oss i analysen av det insamlade datamaterialet som därmed har lett till en ökad tillförlitlighet (Bryman, 2018).

5.6 Pålitlighet

Pålitlighet innebär att det skulle vara möjligt att få liknande resultat vid ett senare undersökningstillfälle (Bryman, 2018). Redogörelsen för arbetets gång är väl beskriven och lättåtkomlig för läsaren. Utifrån detta kan en studie bli pålitlig då andra personer, med utgångspunkt från beskrivningarna, kan få resultat som liknar den förstnämnda (Bryman, 2018). För att applicera pålitlighet i vår studie krävdes en genomgående transparens i metod och tillvägagångssätt. En utförligt beskriven metod ökar därmed studiens pålitlighet och chansen för att andra personer ska få ett liknande resultat blir större. Utifrån våra bilagor (se bilaga 1, 2 och 3) är det möjligt att ta del av informationsbrev, samtyckesblankett samt de frågor vi ämnade att få svar på under respektive intervjutillfälle.

5.7 Överförbarhet

Enligt Bryman (2018) är kvalitativa undersökningar ofta mer djupgående än kvantitativa som mer fokuserar på att ha en större bredd. I kvalitativa undersökningar är det istället önskvärt att se huruvida det går att överföra resultaten i andra sammanhang och kontexter. För att öka överförbarheten i vår studie har studiens syfte varit tydligt samt vad vi ämnade att undersöka. Transparens och tydlighet om urval, analysmetod och beskrivning av teori som använts ansåg vi skapa bra förutsättningar för att avgöra om studien är överförbar. Tydligheten i vårt resultat var av stor vikt för att se om det skulle vara tillämpbart i andra kontexter än just det som studerats.

5.8 Etiska överväganden

I utförandet av studien ansvarade vi författare för att främja en god forskningssed. Vi har förhållit oss till Vetenskapsrådet (2024) rekommendationer genom hela arbetet.

Tillförlitligheten främjades genom noggranna och transparenta beskrivningar om hur design, metod och analys var uppbyggda samt hur resurser nyttjades under arbetets gång för att säkerhetsställa publiceringen av en studie med hög kvalitet. Informationsbrevet, (se bilaga 1) beskrev studien och dess syfte samt redogjorde för momenten som önskades genomföras. Informationen utformades så att deltagarna fick möjlighet att fatta ett välgrundat beslut om de ville delta i studien eller avstå.

Ärlighetsprincipen innebar ett transparent förhållningssätt och öppenhet om studien gentemot de yrkesverksamma, handledare samt andra studenter. Vi hade ett rättvist och objektivt förhållningssätt och vi ansåg att det var viktigt med transparens och tydlighet för att ingen skulle uppleva sig vilseledd. En samtyckesblankett med krav om namnteckning kan problematiseras utifrån risken att skapa oro vilket skulle kunna leda till en avbruten medverkan (Bryman 2018). Trots den eventuella risken valde vi att använda oss av en samtyckesblankett, (se bilaga 2). Samtycket sågs som en ömsesidig säkerhet gällande vad båda parter accepterade att bidra med. Det var viktigt för oss att ingen skulle ta skada under studiens gång och vi undersökte endast de yrkesverksammas upplevelser utifrån deras profession, och inte deras uppfattningar som privatpersoner.

Respekt var ett genomgående viktigt förhållningssätt mot alla inblandade personer vi kommit i kontakt med under studiens gång. Utifrån respekt utlovades anonymitet gentemot läsarna då de som intervjuades inte presenteras med namn eller arbetsplats utan namngavs som “IP” för intervjuperson följt av en siffra, exempelvis IP 1 vilket innebar intervjuperson 1. Den insamlade datan förvarades på en, i enlighet med Högskolan i Gävle, säker lagringsplats som endast vi två studenter, handledare samt examinerande lärare hade tillgång till. Materialet raderades efter avslutad och godkänd studie.

Arbetets ledning och organisering har skett både gemensamt och individuellt. Intervjuer, arbetet med uppsatsen och handledningstillfällen genomfördes i samförstånd med varandra och tillsammans ansvarade vi för vidare konsekvenser som uppstod.

Utifrån förhållningssättet kring nämnda etiska principer och studiens karaktär ansåg vi att en prövning av det forskningsetiska rådet vid Högskolan i Gävle inte var aktuellt.

6. Resultat och analys

Resultat och analys av vår studie kommer att presenteras tematiskt utifrån de frågeställningar som har undersökts. Resultatet utgår från det insamlade materialet från intervjuerna som genomfördes med hjälp av intervjuguiden. De teman som presenteras i resultatet är Bristande tillgång på familjehem, De yrkesverksammas identifierade konsekvenser, Avgörande faktorer vid beslut om att bli, eller inte bli, familjehem samt en analys av inre och yttre motivationer kopplat till de avgörande faktorerna. I slutet av varje del kommer en reflekterande analys att presenteras med hjälp av systemteori, inre och yttre motivationer samt altruism.

6.1 Bristande tillgång på familjehem

6.1.1 En tuff gallringsprocess

Det beskrivs att gallringen bland de sökande är tuff och att det är många som avskrivs av olika anledningar under utredningens gång. Statistiken över dem som går hela vägen och blir familjehem uppskattas vara ungefär två av tio. De vanligaste orsakerna beskrivs bland annat vara att de inte har egna rum till barnet eller ungdomen, att de inte har tänkt igenom vad uppdraget faktiskt innebär eller att yrkeslivet tar upp för mycket tid för att det ska vara lämpligt att bli familjehem.

6.1.2 Ett individualistiskt samhälle

IP 3 berättar att de upplever brist på tillgången av familjehem i kommunen vilket gör att de även behöver leta efter familjehem utanför deras kommun. Personen menar också att det är stor konkurrens mellan kommunerna och de privata aktörerna då flera vill använda sig av de familjehem som finns. Bristen på tillgången av familjehem beskrivs kunna bero på ett individualistiskt samhälle där människor ser till sitt eget behov framför andras.

> "*Tror det handlar mycket om också att man är så inne i sitt och man vill liksom ha sin livs agenda att uppfylla och att det kanske inte ingår så mycket i vår individualistiska ideologi liksom här i Sverige. Att man ska ta hand om andra och andras barn*" - IP 3

6.1.3 Vanliga familjer som uppdragstagare

Samtliga intervjupersoner är överens om att det upplevs vara en brist på tillgången av familjehem, men huvudsakligen inte utifrån att det saknas intresse, utan snarare att många av familjerna inte har tillräckligt med tid eller inte uppfyller de krav som finns för att klara av uppdraget. De beskriver även att det framförallt råder en brist på familjehem som klarar de tuffare uppdragen.

> "*Men de senaste, kanske är de senaste tio åren så tycker jag att det har blivit en markant ökning på riktigt komplexa problem och man försöker undvika HVB placeringar. Istället familjehemsplacerar man för att man tänker att det är ett bättre alternativ och det är det ju, men det kan ju också bli bekymmersamt om vi har familjer som inte orkar med uppdragen. Det är ju de facto vanliga familjer som vi har som uppdragstagare*" - IP 4

6.1.4. Familjens sammansättning

Under intervjuernas gång har det framkommit att flertalet familjer som ansöker om att bli familjehem, redan har ett eller flera barn hemma och menar därför att de skulle kunna ta in en till, men att de inte alltid förstår vad det innebär att ta in ett placerat barn eller ungdom. Det beskrivs att flertalet familjer inte tänker på att barnet eller ungdomen kan ha särskilda behov vilket riskerar att påverka de biologiska barnen.

En annan konsekvens av att barn och ungdomar placeras i familjehem som egentligen inte är lämpliga för dem, beskrivs vara att familjehemmet kan uppleva uppdraget som tufft och att en del familjehem inte klarar av att fullfölja det. Det beskrivs också att familjehemmen kunde anse att placeringen gick ut för mycket över deras egna biologiska barn.

6.1.5. Utmaningar att behålla familjehem som orkar stå kvar

Det beskrivs också att det kan finnas utmaningar i att behålla familjehem och få dem att orka stå kvar över tid och att det efter ungefär ett till ett och ett halvt år efter att placeringen är påbörjad, kan framkomma nya beteenden som inte visats tidigare och som kan leda till att en del familjehem väljer att avsluta sitt uppdrag.

> "*De kanske inte har tänkt igenom beslutet och hur det praktiskt skulle fungera [...] men det är ändå en del att liksom som kanske inte har förstått riktigt känslomässigt vad ett uppdrag skulle innebära, eller ja, inte tänkt på att deras biologiska barn kommer påverkas eller sådana saker*" - IP 5

6.1.6 Analys av bristande tillgång av familjehem

Vid analys av resultatet framkommer det att trots en upplevd brist på tillgången, finns det ändå ett stort intresse av att bli familjehem. Viljan att hjälpa andra utgår ofta från egna erfarenheter vilket leder till att många ansöker om att bli familjehem. Altruismen kan förklara att många har ett stort hjärta och intresse för att öppna upp sitt hem och göra en insats för barn och ungdomar i behov av stöd och hjälp (Sköld & Söderlind, 2016; Gouveia m.fl. 2021). Det som tydliggörs är att det främst är utredningen och kravbilden som gör att många inte blir aktuella för ett uppdrag som familjehem. Därför kan det tolkas som att orsakerna till bristen snarare beror på de höga krav som finns och att det är många som under utredningsprocessen avfärdas av olika anledningar.

Genom att använda systemteorin går det att förklara hur de olika nivåerna påverkar varandra och skapar förutsättningar för hur det kan bli för barnet eller ungdomen som ingår i individnivån och därmed är i centrum inom systemteorin. Att söka efter familjehem för ett barn eller ungdom som geografiskt underlättar en god kontakt med biologiska nätverket, möjlighet att gå kvar i skolan eller kunna fortsätta spela i samma fotbollslag även efter en placering visar att hänsyn tas till mikro och mesonivån utifrån barnet eller ungdomens system. Det är eftersträvansvärt och gynnsamt i den utsträckning det är möjligt. Detta skulle kunna påverka ett barn eller ungdom där beslut om flytt blir aktuellt, då dessa aspekter skulle kunna vara avgörande för barnets reaktion på flytten. Att flytta till ett familjehem och behöva lämna tillvaron och hemmiljön kan vara påfrestande för barnet eller ungdomen. Det krävs en förståelse för att andra delar i systemet kan vara viktiga, och kanske till och med ännu viktigare än för ett barn eller ungdom som lever i en trygg hemmiljö.

Om det är möjligt att behålla vissa delar av barnets eller ungdomens system utanför den stora förändringen som en flytt innebär skulle det kunna underlätta och gynna placeringen. Som Öquist (2019) beskriver systemteoretiskt att alla delar påverkar systemet och bidrar till helheten. Exonivån innefattar socialtjänstens arbete med att

bedöma, utreda och matcha vid en placering. De yrkesverksammas förutsättningar för att arbeta med dessa uppgifter, styrs av makronivån som genom politiska beslut bestämmer de riktlinjer, lagar och förordningar som de behöver förhålla sig till. Det som beslutas på makronivå påverkar individen i hög utsträckning utifrån Cocozza (2022) beskrivning av de olika nivåerna.

6.2 Identifierade konsekvenser till följd av bristande tillgång på familjehem

6.2.1 När matchningen inte stämmer

IP 1 och IP 2 beskriver att de hela tiden har familjer under utredning, samtidigt som de också har familjehem som är godkända och inväntar en placering. Även fast det finns familjer som är färdigutredda, är det inte alltid möjligt att matcha dem med rätt barn eller ungdom som är i behov av ett familjehem. Det beskrivs också att det kan uppstå svårigheter i att hitta ett bra familjehem till en del barn och ungdomar då de har olika behov som de i vissa familjehem inte skulle kunna få uppfyllda. En del barn och ungdomar är i behov av att vara ensamma i en familj. En placering i ett familjehem med andra barn och ungdomar skulle kunna leda till viss konkurrens om familjehemsföräldrarna eller vänner. Konkurrensen kan ses som störst om barnen eller ungdomarna är i samma ålder, och därför vill de undvika att placera någon i ett hem med jämnåriga.

> *"[...] och vi har ju väldigt många barn som behöver vara ensamma så det är ofta det kravet som vi får tumma på att liksom vi ser att ett barn som behöver uppmärksamhet av två vuxna men det finns inte så då får vi placera tillsammans med andra barn"* - IP 3

6.2.2 Att välja det näst bästa alternativet

Flera av intervjupersonerna beskriver att de kan uppstå situationer där de tvingas att välja ett familjehem där inte alla önskvärda kriterier kan uppfyllas. Det innebär att det inte finns något bättre alternativ just då och därför placeras barnet eller ungdomen i familjehemmet ändå med förhoppningen att det kommer att fungera bra.

> *"[...] så får man hitta ett familjehem som inte helt matchar och tänka att man kanske får placera även om det inte funkar liksom tyvärr*" - IP 5

IP 3 förklarar att de allra helst önskar att hitta familjehem i den egna kommunen eller i den absoluta närheten för att undvika att det barn eller ungdom som ska placeras ska behöva byta skola samt kunna upprätthålla en god kontakt med vänner och biologiskt nätverk. Det beskrivs ibland vara en näst intill omöjlig uppgift och en konsekvens om det inte finns familjehem att tillgå i bosättningskommunen, kan därför bli att de tvingas placera barnet eller ungdomen i en annan kommun inom två timmars avstånd.

6.2.3 Jourhemmens betydelse

Kommunernas jourhem lyfts även som ett alternativ för att få mer tid och därmed öka chanserna att hitta ett passande familjehem. Intervjupersonerna beskriver att de genom rapportering från jourhemmen kan få en tydligare beskrivning av barnets eller ungdomens behov, önskemål och färdigheter för att sedan lättare kunna hitta ett passande familjehem. Den bristande tillgången av familjehem kan därmed i vissa fall leda till konsekvenser såsom att det placerade barnet eller ungdomen istället får bo kvar i jourhemmet under en längre tid än vad som egentligen var tänkt.

> "*[...] då brukar man först placeras där för att, ja men det är så akut och alltså det går inte så fort att komma in i ett familjehem så konsekvensen blir ju att en del barn får vara lite för länge i jour.*" - IP 1

6.2.4 Ändrad placeringsform som konsekvens av sammanbrott

Vid upprepade sammanbrott, där familjehemmet eller socialtjänsten väljer att avsluta uppdraget för att det inte fungerar, kan en ändring av placeringsform komma att bli aktuell. Exempelvis placering på ett HVB-hem. Majoriteten av intervjupersonerna är eniga om att detta är någonting de vill undvika och att de i största möjliga mån gör vad de kan för att en placering i ett familjehem ska ske i första hand.

> *"[...] om någon till exempel eldar inomhus så blir det svårt att placera det på familjehem just utifrån att man inte har de brandskyddskraven liksom. Någonting som finns på HVB så att men vi försöker ju placera alla egentligen i familjehem i första hand just utifrån att man ser så hög smittorisk mellan ungdomarna på HVB-hem och SIS och sådär så, men ofta lyckas vi i alla fall hitta. Men det är ju när det har blivit ett eller två sammanbrott som man börjar kolla på HVB istället liksom"* - IP 3

6.2.5 Allergier mot husdjur

Något som alla intervjupersoner uppmärksammar, är att majoriteten av deras familjehem ofta har husdjur vilket kan leda till svårigheter vid placeringar av ett barn eller ungdom med pälsdjursallergi. Detta leder till att det kan finnas ytterligare ett hinder i processen att hitta ett passande familjehem vilket också blir en av konsekvenserna utifrån den rådande bristen på tillgången av familjehem.

> *"Det är jättesvårt att hitta familjehem till barn som är allergisk mot djur. Det är jättesvårt för de allra flesta har djur"* - IP 5

6.2.6 Analys av identifierade konsekvenser till följd av bristande tillgång på familjehem

Att genomföra en placering i ett familjehem där barnet eller ungdomens alla behov inte kan uppfyllas, kan inte vara ett lätt beslut för de yrkesverksamma att fatta. Detta kan därför problematiseras om familjen på pappret inte uppfyller önskvärda kriterier för en gynnsam placering. Om det i praktiken innebär att ett barn eller en ungdom placeras i en familj där det finns andra barn, trots att barnet eller ungdomen har ett behov av att vara ensam, skulle detta kunna orsaka problem utifrån att de då behöver dela familjehemsföräldrarna med varandra. En sådan situation skulle kunna leda till att andra placerade barn eller ungdomar eller den biologiska familjen drabbas vilket möjligtvis skulle kunna leda till ett sammanbrott och att placeringen upphör.

Med hjälp av Systemteorin kan det även gå att belysa de konsekvenser som kan uppstå för de familjemedlemmar som redan ingår i en familj då deras tidigare system förändras efter en placering. Cocozza (2022) beskriver mikronivån som den som finns närmast individen och att det främst är den nivån som påverkar familjemedlemmarna. Detta genom att ett barn eller ungdom flyttar in och därmed kommer att ingå i den närmsta nivån hos de som denne bor och lever tillsammans med. Det går även att belysa de konsekvenser som kan uppstå för de familjemedlemmar som redan ingår i en familj då deras tidigare system förändras efter en placering. Cocozza (2022) beskriver mikronivån som den som finns närmast individen och att det främst är den nivån som påverkar familjemedlemmarna. Detta genom att ett barn eller ungdom flyttar in och därmed kommer att ingå i den närmsta nivån hos de som denne bor och lever tillsammans.

De familjehem som tar emot ett barn eller en ungdom trots medvetenhet att det inte anses fullt lämpligt utifrån behoven, riskerar alltså även konsekvenser för hela familjen. Efter att som familjehem ha gått igenom en tuff placering utan de förutsättningar som hade behövts, skulle det kunna leda till att familjen blir utbränd och till följd av det kanske väljer att inte ta emot en placering igen. Detta är även någonting som skulle kunna uppstå vid en placering hos ett oerfaret familjehem där förutsättningarna inte är tillräckligt bra; vilket skulle kunna riskera att familjehemmet väljer att avbryta och avsluta sitt samarbete då det inte blev som de tänkt sig. Kjaersgaard och Zanani (2024) beskriver att relationen mellan familjehem och socialtjänsten är en viktig del som behöver fungera från båda parter för att familjehemmet ska känna att de får rätt stöd vilket författarna lyfter, som en avgörande faktor.

Att placera ett barn eller ungdom, som egentligen hade behövt vara ensam, i ett familjehem där det finns andra barn eller ungdomar, måste heller inte betyda att placering inte kommer att fungera. Det kan finnas andra faktorer hos familjehemmet som är avgörande för att en placering ska lyckas. Det skulle kunna vara så att barnets eller ungdomens behov kan tillgodoses med hjälp av struktur, rutiner och en trygg hemmiljö, även om uppmärksamheten från familjehemsföräldrarna behöver delas med någon annan. Andra barn skulle också kunna ses som en tillgång och någonting positivt för det placerade barnet eller ungdomen när systemet runt om fungerar.

Utifrån hur Öquist (2019) beskriver systemteorin, behövs en förståelse för att placeringen förändrar hela systemet och kan komma att påverka barnet eller ungdomen i stor utsträckning, samt att det inte alltid går att veta vad som påverkat och lett till det som inte fungerade i den tidigare hemmiljö. En eventuell bristande skolgång behöver inte nödvändigtvis ha att göra med ett behov av extra mycket föräldrastöd eller att barnet eller ungdomen har bristande intresse. Orsaker kan istället identifieras i systemet runt individen och när andra delar fungerar skulle skolgången möjligtvis kunna förbättras.

Att jourhem anses vara ett bra alternativ vid akuta situationer är något som nämns av flera av våra intervjupersoner. Socialtjänsten får viktig information utifrån jourhemmens beskrivning av barnets behov, svårigheter och färdigheter. Ur ett systemteoretiskt perspektiv går det att reflektera över vilken av nivåerna ett jourhem tillhör utifrån barnets eller ungdomens perspektiv. Då barnet blir akut placerat i ett jourhem kan mikronivån

förändras. Den biologiska familjen är inte längre den barnet eller ungdomen bor med eller, i vissa fall, inte har kontakt med av olika orsaker. Jourhemmet är istället de som bor tillsammans med barnet eller ungdomen samtidigt som de har ett tydligt uppdrag i sin roll som jourhem och båda parter är medvetna om att detta är tillfälligt.

Den beskrivning som jourhemmet kan ge av barnet eller ungdomen baseras på dennes beteende och behov för stunden. Cocozza (2022) beskrivning av systemets olika nivåer kan förklara hur mikronivån förändras eftersom personerna i hemmiljön byts ut. För barn som inte haft kontakt med socialtjänsten tidigare, kan den nya situationen kännas ovan då ett flertal socialarbetare kommer att ingå i deras system och vara med och påverka hur barnets eller ungdomens tillvaro kommer att se ut. Även om systemets mesonivå kan vara möjlig att till stor del behålla intakt utifrån ett geografiskt läge med skola och lagsport, kan situationen göra att det ändå inte blir som vanligt. Tillvaron har förändrats och likaså systemen vilket kan göra att det blir svårt att upprätthålla vardagliga rutiner.

6.3 Avgörande faktorer vid beslut om att bli familjehem

6.3.1 Tidigare erfarenheter och personliga egenskaper

Det identifieras flera anledningar till varför människor vill bli familjehem. Bland annat att familjens egna barn eller ungdomar tar hem vänner och där de kan märka att vännerna visar tecken på att de inte har det bra hemma och att en del tycks anförtro sig till dem. Det beskrivs även att personen själv kan ha varit placerad som barn eller att det finns någon i dennes närhet som har ett familjehemsuppdrag.

> "*Det är någonting som ändå känslomässigt knyter an till någonting, att man känner att man kan göra skillnad*" - IP 1

Det beskrivs också att det finns de som känner att de har mer att ge av sig själva.

> "*Många kanske har gjort insatser liksom eller på andra sätt, men känner att jag vill göra mer. Vi tänker att vi har resurser för det här och vill liksom finnas till i större utsträckning för ett barn*" - IP 2

IP 2 berättar också att de som anmäler intresse för att bli familjehem har ett stort hjärta för barn och ungdomar och en önskan att finnas till hands i större utsträckning än vad de gör inom sitt yrke eller på annat sätt.

IP 5 menar att det största skälet som uppges till att vilja vara familjehem är viljan att hjälpa andra och att göra gott i samhället. Detta samstämmigt med IP 4 som menar att det finns en blandning av bakomliggande orsaker som att ha egna erfarenheter av att ha varit familjehemsplacerad, att personen hade behövt vara placerad, att personen känner någon som redan är familjehem eller att denne har vuxit upp med någon som bott i familjehem. De beskriver att många har ett stort hjärta där det finns plats kvar för fler.

6.4 Avgörande faktorer vid beslut om att inte bli familjehem

6.4.1 Förutsättningar som förändras

IP 1 och IP 2 identifierar flera avgörande faktorer vid ett beslut om att inte bli familjehem. De beskriver att det ofta handlar om händelser i livet som gör att förutsättningarna förändras, exempelvis en separation eller sjukdom. Det kan även handla om en graviditet vilket gör att det inte är ett lämpligt tillfälle att ta in ett placerat barn eller ungdom utan att de istället behöver fokusera på sin nuvarande familj i första hand.

> *"[...] man kanske blir gravid ja det är inte helt ovanligt och då tänker vi att då behöver man fokusera på det ja innan man blir familjehem"* - IP 1

6.4.2 Tidskrävande uppdrag och avkall på den egna karriären

Faktorer såsom ett tidskrävande arbete och lägre motivation att vara hemma i den utsträckning som behövs med ett placerat barn eller ungdom, är något intervjupersonerna nämner som avgörande vid valet att inte bli familjehem. Även ålder på eventuella egna biologiska barn och stabiliteten i ett pars förhållande är faktorer som kan vara av stor betydelse.

Några av intervjupersonerna nämner att en del familjehem inte alltid vet vad som krävs av dem för att få ett uppdrag som familjehem. Det beskrevs bland annat på följande sätt:

> "*[...] man kanske måste vara hemma och bara fokusera och liksom lära känna varandra en längre tid. Man kanske inte kan tänka att man kan gå*

> *tillbaka till jobbet en dag efter även fast det är en åttaåring som flyttar in som ska gå i skolan [...]*" - IP 1

Det beskrivs även med nedanstående citat att en vilja hos familjerna är att kunna återgå till sitt arbete så snart det går och att deras tanke är att de ska kunna leva på samma sätt som de gör i den nuvarande livssituationen.

> "*[...] redan i det första stadiet kan det stå att vi vill kunna jobba som vanligt, vi vill inte vara hemma någon längre period [...] alla är inte beredda att ge upp. Man kan vara rädd om sin karriär och liksom möjligheterna i det och övriga livet [...]*" - IP 2

6.4.3 En ekonomisk aspekt

Den ekonomiska faktorn som kan påverka intresset av att bli familjehem råder det delade meningar om bland intervjupersonerna. Några av dem menade att ersättningen är en viktig del för familjehemmen och att det i vissa fall blir tydligt då diskussionerna mestadels handlar om pengar vilket kan upplevas som ganska tröttsamt. Samtidigt lyfter IP 5 också vikten av att prata om pengar då familjehemmen har ett omfattande uppdrag med höga krav. Därför är det också viktigt att de ska få en korrekt ersättning för det arbete de utför.

Intervjupersonerna var samstämmiga gällande att den ekonomiska faktorn inte bör vara den drivande aspekten av att vilja bli familjehem och att det i längden inte är hållbart. Därför lyfter IP 4 att det är viktigt att redan från start informera om att uppdraget inte kommer innebära någon rikedom.

6.4.4 Analys av faktorer för att bli, eller inte bli, familjehem

Vi kan vid analys av resultatet se att resultatet stämmer överens med vad Lind m.fl. (2025) menar är faktorer vid ett bristande intresse för att vara familjehem, bland annat att tiden inte räcker till och att arbetssituationen hos många familjer inte ger utrymme för att samtidigt ha ett tidskrävande uppdrag som familjehem. Lind m.fl. (2025) menar att familjer som överväger att bli familjehem tar de biologiska barnen i beaktande i hög grad, vilket vi upplever som positivt då flertalet av våra intervjupersoner beskrev att de biologiska barnen i familjen ofta kunde vara en orsak till att en familj valde att avsluta sitt uppdrag. Den inblick vi fått i familjehemsvården efter intervjuer är att många familjer känner att när de biologiska barnen drabbas, kan de kännas som att de nått en gräns för

vad som kan accepteras. Dom biologiska barnens utsatthet beskrivs även i den forskning vi läst, vilket tyder på att detta är något som familjerna har med i avvägningen om att bli, eller inte bli, familjehem.

6.4.5 Analys av inre och yttre motivationer

Studiens resultat utifrån de intervjuer som skett visar att grundinställningen främst handlar om inre motivationer som tidigare beskrivits som viljan att hjälpa, tidigare erfarenheter, och godhet. dessa beskriver familjehemmen som våra intervjupersoner möter i deras arbete med att utreda familjehem

Utifrån den beskrivning som Roy och Roy (2024) ger av de inre och yttre motivationerna blev resultatet tydligt att de inre motivationerna är de som är mest framträdande. Detta var även det vi i störst utsträckning fick beskrivet för oss som en grundinställning till att bli ett familjehem. Detta kan därför ses som positivt då det enligt Gouievia m.fl. (2021) är de faktorer som är mest gynnsamma i längden. Faktorerna kan anses vara personliga egenskaper som är viktiga för att lyckas i arbetet som familjehem och att dessa motivationer därför kan antas vara de mest framgångsrika.

Utöver den ekonomiska aspekten som Roy och Roy (2024) lyfter är det få yttre motivationer som, utifrån resultatet, ses vara aktuella. Det behöver nödvändigtvis inte betyda att yttre motivationer inte förekommer, men de inre motivationerna kan upplevas som lättare för de potentiella familjehemmen att samtala kring. De inre och yttre motivationerna behöver dock inte utesluta varandra.

Gouveia m.fl. (2021) beskriver att barnlöshet kan vara en av de yttre faktorerna till varför en del familjer ansöker om att bli familjehem. Detta är även någonting som har framkommit under intervjuerna.

> *"[...] det är jättesvårt vi har ju vi är ju väldigt försiktiga med just en barnlöshet för det är ju jätteviktigt att veta att när man tar emot ett placerat barn så är det ju inte en adoption" - IP 5*

7. Diskussion

I följande avsnitt presenteras en diskussion av det resultat som vi identifierat utifrån syftet att undersöka de yrkesverksammas, inom kommunal familjehemsvård, upplevelse av hur den bristande tillgången på familjehem ser ut, vilka konsekvenser det kan leda till för de barn och ungdomar som är i behov av en familjehemsplacering samt vilka faktorer som ligger till grund för att bli eller inte bli familjehem. Förslag på vidare forskning inom ämnet ges baserat på studiens resultat.

7.1 Huvudresultat

Resultatet visar att samtliga intervjupersoner upplever att det, i olika utsträckning, upplevs vara brist på tillgång av familjehem och att det kan vara utmanande att hitta ett passande familjehem för barn och ungdomar utifrån deras behov. Resultatet visar att bristen i stor utsträckning beror på höga krav och omfattande utredningsprocesser där endast två av tio matchar kravbilden. Det råder en bristande tillgång av familjehem samtidigt som det finns ett intresse och en vilja hos familjer att öppna upp sina hem för att hjälpa andra.

Flertalet konsekvenser identifierades som att kunna uppstå för de barn och ungdomar i behov av ett familjehem. Att behöva flytta längre bort geografiskt med allt vad det kan innebära, att bo i en ej önskvärd sammansättning i familjen, att bli kvar i jourhem under längre tid än planerat, samt eventuella risker för sammanbrott och ändrad placeringsform framkom som möjliga konsekvenser utifrån den bristande tillgången.

Avgörande faktorer för att bli, eller inte bli, familjehem som uppmärksammats handlar oftast om inre motivationer, men yttre motivationer har också identifierats som faktorer till att bli familjehem. Altruistiska egenskaper hos de som är eller vill bli familjehem är framträdande och kan i stor utsträckning besvara vilka som vill bli familjehem.

7.2 Resultatdiskussion

I följande del kommer vi att, utifrån frågeställningarna, föra en diskussion kring det som framkommit under studiens gång.

7.2.1 Bristande tillgången av familjehem

De barn och ungdomar som familjehemsplaceras har ofta stora och komplexa behov vilket gör att det är nödvändigt att ställa höga krav och att utreda familjer så grundligt som möjligt för att uppnå hållbara och gynnande resultat av placeringarna. Resultatet visar även att det var få familjehem som levde upp till den kravbild som finns utifrån bland annat de praktiska saker som krävs, såsom antal rum i bostaden, tiden att avvara för det placerade barnet eller ungdomen och utifrån sammansättningen i den biologiska familjen.

Det som framkommit i resultatet förvånade oss till viss del då vår uppfattning var att bristen skulle bero på avsaknad av intresse för att bli familjehem då det är tidskrävande och övriga intressen eller karriär kan behövas åsidosättas. Detta verkar dock inte alltid vara fallet då den omfattande processen för att bli ett familjehem utifrån den höga kravbild som finns, är stor och kan ofta ses som en orsak till varför familjer inte godkänns som familjehem. Detta upplevde vi som intressant och har ville undersöka det djupare men då vårt syfte var ett annat så lämnar vi nedan förslag på vidare forskning inom området.

Vi upplevde att det är svårt att, på ett enkelt och konkret sätt, diskutera frågan om hur den bristande tillgången av familjehem såg ut. Detta eftersom det kan finnas familjehem som är färdigutredda och redo att ta emot ett barn eller en ungdom, samtidigt som det finns barn och ungdomar i kö som väntar på ett matchande familjehem. Eftersom matchningen mellan familjehem och barn eller ungdom är utmanande utifrån de behov som finns, kan man fundera över hur det skulle kunna bli om man önskar placera syskon tillsammans för att de inte ska tvingas bo i olika familjehem, och därmed kunna behålla en del av sitt system intakt.

I de fall där familjerna inte uppfyller de krav som finns för just det barnet eller ungdomen i kommunen som är i behov av en familjehemsplacering, har familjerna istället möjlighet att gå till en annan kommun eller en privat aktör för att bli prövad på nytt eller för att korta ned väntetiden på att få ett uppdrag. Då det kan vara svårt att rekrytera familjehem som orkar hålla i svåra och komplexa uppdrag så är den grundliga utredningsprocessen av stor vikt. Det är dock inte en garanti för att familjehemmet kommer att klara av uppdraget. Även om vi endast intervjuat yrkesverksamma i fyra olika kommuner kan vi se likheter med vad Lind m.fl. (2023) kommit fram till i sin forskning där de tillfrågade

socialtjänstkontor som i stor utsträckning uppgav att det fanns en utmaning i att hitta familjehem.

7.2.2 Identifierade konsekvenser till följd av en bristande tillgång av familjehem

De konsekvenser som kan uppstå utifrån avsaknaden av familjehem för de barn och ungdomar som behöver placeras är något som såklart är viktigt att beakta, men vi upplever också att vissa konsekvenser kan vara svåra att helt undvika. Vi funderar också på om det skulle se annorlunda ut om det inte fanns en upplevd brist på familjehem. Konsekvenser som att exempelvis inte behöva flytta längre bort än två timmar från sin ursprungliga familj eller att behöva byta skola, skulle möjligen kunna leda till en mindre omfattande förändring för barnet eller ungdomen.

Frågan vi ställer oss är om eventuella sammanbrott från familjehem skulle minska om tillgången av familjehem vore obegränsad och därför innebära att det går att hitta ett familjehem som på pappret ser ut att matcha barnet eller ungdomen fullt ut. Skulle placeringarna då möjligtvis till större del bli mer gynnsamma? Även om tillgången hade varit större, så finns det dock en risk att personkemin mellan familjehemmet och det placerade barnet eller ungdomen inte skulle fungera och att det ändå till slut hade kunnat leda till ett sammanbrott.

En uppmärksammad konsekvens är när ett barn eller ungdom kan behöva bo en längre tid i ett jourhem i väntan på ett passande familjehem. En fördel med jourhem är dock att de kan ge en mer aktuell, rättvis och tydligare bild av barnets eller ungdomens behov, samt fylla en trygghetsskapande funktion för barnet eller ungdomen. Samtidigt kan en jourplacering innebära att skolgång och andra sociala sammanhang som är viktiga för barnet eller ungdomen får stå åt sidan och en tydlig tidsram för boendet i jourhemmet kan saknas vilket kan skapa konsekvenser för barnet eller ungdomen.

De konsekvenser som kan uppstå för biologiska barn och ungdomar som redan bor i familjen har också framkommit i studien. Dessa påverkas i hög utsträckning av att ett barn eller en ungdom flyttar in och det bör därför tas stor hänsyn till för att inte riskeras att glömmas bort. Det riskeras även att uppstå konkurrens mellan det biologiska barnet eller ungdomen och det placerade barnet eller ungdomen. Vi upplevde att detta tas stor hänsyn till i utredningsarbetet, matchningen och även att det även finns insatser som

exempelvis samtal och stöd för familjehemmets biologiska barn. Hänsyn till de redan existerande familjemedlemmarna ses som viktigt då det ofta kan vara en av orsakerna till att sammanbrott sker i samband med placering och något som familjehemmen ofta anger som orsak när de avsäger sig sitt uppdrag. Vi ser det som positivt för att minska risken för negativa konsekvenser för de barn och ungdomar som placeras men även för andra inblandade. Då flertalet sammanbrott kan leda till att ett barn eller en ungdom kan komma att behöva en annan placeringsform, exempelvis HVB, kan det ha en negativ påverkan och vi anser att det skulle kunna leda till allvarliga konsekvenser. Arbetet med de biologiska barnen i ett familjehem behöver ske förebyggande därför kommer vi att ge förslag på vidare forskning i ämnet.

Vi har diskuterat om drivkraften i altruismen kan påverka familjen att tacka ja till ett uppdrag utifrån en vilja att hjälpa andra och ta hand om någon som är i behov av ett familjehem, utan att helt vara införstådd med vilka konsekvenser som kan uppstå. Att vara godhjärtad, öppen och ha en vilja att hjälpa andra kan anses viktigt för att klara av det uppdraget kräver, samtidigt som det krävs eftertanke. Det kan förklaras med hur en altruistisk handling, enligt Nilsson (2015), inte gynnar den som utför handlingen utan den som är mottagare. Socialtjänstens arbete blir därför viktigt då familjehemmet behöver stöttning och inte låta sig styras av sina egna känslor vilket möjligtvis skulle kunna leda till konsekvenser längre fram när en placering inte fungerar.

7.2.3 Avgörande faktorer för att bli eller inte bli familjehem

Altruismen, inre och yttre motivationer, är något som har hjälpt oss att förstå de faktorer som ligger till grund för att vilja bli eller inte bli familjehem. Det vanligaste är att det är de inre motivationerna som är drivkraften till att vilja bli familjehem snarare än de yttre, även om vi uppmärksammat och reflekterat över att det ena inte behöver utesluta de andra. Vårt resultat visar att det finns ett intresse och att människor gärna vill hjälpa till genom att öppna upp sina hem men att det av andra anledningar inte blir aktuella som familjehem. Till viss del skiljer detta sig från det resultat som Lind m.fl. (2023) presenterar om att intresset är lågt och att endast en liten del av de som deltog i undersökningen kunde tänka sig att anta ett uppdrag som familjehem. Lind m.fl. (2023) studie presenterade att ca en procent av befolkningen i hennes undersökning hade angett att de med stor sannolikhet skulle kunna tänka sig att ha ett uppdrag som familjehem.

Familjer som ansöker om att bli familjehem har en vilja att hjälpa andra och är ofta personer med stora hjärtan, samtidigt som det också finns de som väljer att ansöka baserat på yttre motivationer såsom exempelvis den ekonomiska aspekten. Att den goda viljan och de altruistiska egenskaperna är mest talande i studien, ser vi som ett positivt resultat då även Roy och Roy (2024) och Gouveia m.fl. (2021) menar att det är de inre motivationerna som är mest gynnande och eftersträvansvärt i sökandet av familjehem. Som tidigare i studien har nämnts, behöver inte en inre motivation utesluta en yttre motivation då det kan finnas flera avgörande faktorer vid ett beslut om att bli, eller inte bli, ett familjehem.

7.3 Metoddiskussion

Vårt val av metod har hjälpt oss att, genom semistrukturerade intervjuer, få en djupare bild av bristen på tillgången av familjehem och vilka konsekvenser det kan leda till. Med hjälp av denna typ av intervjuform fick vi möjlighet att ställa följdfrågor för att få våra frågor besvarade, vilket vi kunde ha gått miste om ifall vårt metodval hade varit något annat. Vi upplevde att det blev lättare att ställa följdfrågor under tidens gång, och med facit i hand hade vi inte valt att använda oss av en annan metod i denna studie. Vi upplevde att denna metod passade vår studie bra då intervjupersonernas mängd och djup i svaren, utifrån de frågeställningar vi hade, såg olika ut. Trots att vi uppfattade att våra intervjupersoners intresse att delta var stort, landade intervjuerna ofta i diskussioner och frågor som vi inte ämnade att undersöka. Detta kan tänkas vara en konsekvens utifrån att vi valde att erbjuda intervjupersonerna frågorna i förhand vilket gav dem möjlighet att tänka och reflektera i förväg och därför också ge utförliga svar. Att få frågorna i förväg kan också ses som en fördel för att få just reflekterande svar vilket skulle kunna vara svårare att få ta del av om frågorna kommer utan att intervjupersonen haft möjlighet att förbereda sig. Vi reflekterade även över hur situationen med att intervjua två personer samtidigt kan ha påverkat de svar vi fick om dessa var utformade utifrån vad de tillsammans upplevde eller om resultatet hade kunnat sett annorlunda ut om de intervjuats var för sig.

Möjligheten för intervjupersonerna att delta i intervjuer antingen digitalt eller fysiskt, underlättade arbetet och gjorde det möjligt för oss att genomföra intervjuerna på ett bra sätt. Att transkribera intervjuerna i enlighet med Alvinius m.fl. (2023) var tidskrävande men hjälpte oss att djupare sätta oss in i det insamlade materialet. Utifrån de svar som

framkommit under intervjuerna kunde vi därmed skapa teman vilket underlättade skrivandet av resultatet och att analysera likheter och skillnader mellan intervjupersonernas svar inom de olika teman som identifierats.

Vi hade önskat att genomföra ytterligare en intervju, men på grund av den rådande tidsram som fanns att tillgå, fick vi gå vidare med de intervjuer som var möjliga att genomföra. Det vi hade kunnat göra annorlunda och som vi tar med oss till nästa forskningsprojekt, är att från början bredda vårt urval för att spara tid och öka chanserna att hitta intervjupersoner snabbare. Det har varit lärorikt och roligt att genomföra intervjuerna och att få träffa de personer som till vardags arbetar med just de frågor som vi ämnade att undersöka.

7.4 Teoridiskussion

Utifrån studiens syfte ansåg vi därför att systemteorin var användbar då de olika nivåerna, i Bronfenbrenners modell, kan komma i en annan ordning hos de barn och ungdomar som är familjehemsplacerade. Ett placerat barn eller ungdom kanske inte har en nära kontakt med sin biologiska familj eller har nära vänner, utan att det istället kan vara i skolan eller i ett annat sammanhang som individen har sina närmaste. Efter detta kan exempelvis socialtjänsten och familjehemmet komma som nästa nivå, där de fungerar som personer de har förtroende till och som står för tryggheten. Utifrån detta kan det alltså tänkas att nivåerna ser annorlunda ut för en del av de barn och ungdomar som blir familjehemsplacerade. Därmed riskerar de också att i högre utsträckning påverkas av det som sker i de övre delarna i systemet.

Vi anser att systemteorin, inre och yttre motivationer samt altruism som vi utgått från, har hjälpt oss i arbetet med vårt resultat, analys och diskussion. De har även varit till nytta för att förstå hur människor kan påverkas utifrån olika systemnivåer, konsekvenser som kan uppstå och vad som kan vara avgörande vid beslut om att bli, eller inte bli, familjehem.

Utifrån studiens syfte kan det dock tänkas att de olika nivåerna som Cocozza (2022) beskriver, kommer att komma i en annan ordning för de barn och ungdomar som är familjehemsplacerade. Ett placerat barn eller ungdom kanske inte har en nära kontakt med sin biologiska familj eller har nära vänner, utan att det istället skulle kunna vara skolan

eller en annan grupp av människor i ett annat sammanhang som är individen närmast. Efter detta kan exempelvis socialtjänsten och familjehemmet komma som nästa nivå, där de fungerar som barnets största trygghet eller personer de har förtroende till. Utifrån detta kan det alltså tänkas att mikronivån ser annorlunda ut för vissa av de barn som blir familjehemsplacerade. Barn och ungdomar som blir familjehemsplacerade kan därför riskera att i högre utsträckning påverkas av det som sker i de övre delarna upp i systemet. Öquist (2019) menar att systemets alla delar påverkar varandra i olika stor utsträckning men att de tillsammans bildar en helhet.

7.5 Förslag på vidare forskning

Vi författare har tillsammans diskuterat sådant som det skulle kunna finnas ett behov av ytterligare forskning kring. Utifrån vårt arbete har det framkommit två tydliga teman som kan tyckas vara viktiga att belysa där vi anser att det saknas forskning som vi hade önskat att få ta del av.

7.5.1 De biologiska barnen i familjehemmet

Det ena är hur de biologiska barn som genom ett uppdrag som familjehem påverkas av att det tillkommer ett nytt barn eller ungdom som de ska dela sin familj med dygnet runt. Det har framkommit att detta är en aspekt som många familjer lyfter som viktigt vid ett övervägande om att bli familjehem eller inte. Det är även något som de yrkesverksamma beskriver som en viktig del när de ser på familjens sammansättning samt att påverkan på den biologiska familjen ofta är en bidragande orsak till att familjehemmet väljer att avsluta sitt uppdrag. Det som alltså skulle vara viktigt att undersöka är hur de biologiska barnen påverkas av att familjen väljer att ta sig an ett uppdrag som familjehem samt hur deras känslor och upplevelser tas i beaktande av socialtjänsten under uppdragets gång för att kunna erbjuda familjen och de biologiska barnen stöd vid behov. Handledning och stöd kan ofta riktas till föräldrarna i ett familjehem och de biologiska barnen kan i vissa fall riskera att glömmas bort.

7.5.2 Få familjer som uppfyller kravbilden

Det andra forskningsområdet som vi fann intressant är att det trots att intresse finns för att vilja vara familjehem, skapar de krav som finns att det uppstår bristande tillgång på familjehem. Forskning på om kraven ibland kan vara för höga utifrån de familjer som visar intresse, skulle därför kunna ses som intressant. Det skulle även vara intressant att veta mer om metoder, för att utreda familjehem, kan utvecklas och om kraven kan

ifrågasättas. Kan ett potentiellt familjehem som har möjlighet att uppfylla barnets eller ungdomens behov och lite till, vara lämpliga trots att de inte uppfyller alla delar av de krav som ställs?

8. Referenslista

Alvinius, A., Borglund, A., & Larsson, G. (2023). *Tematisk analys: din handbok till fascinerande vetenskap*. Studentlitteratur AB.

Bryman, A. (2016). *Samhällsvetenskapliga metoder.* (3 uppl.). Liber.

Cocozza, M. (2022). *Den systemteoretiska analysen.* Studentlitteratur AB.

Gouveia, L., Magalhães, E., Pinto, V. S. (2021). Foster families: A systematic review of intention and retention factors. *Journal of child and family studies.* (30), 2766-2781 https://doi.org/10.1007/s10826-021-02051-w

Kjaersgaard Zanani, A. K. (2024). Foster parents' encounters with the system: the importance of child welfare workers' traits in promoting satisfaction with the foster care system. *Journal of Public Child Welfare*, 1–24. https://doi.org/10.1080/15548732.2024.2439314

Lind, J., Lindgren, C., & Sköld, J. (2023). Forum: Är intresset för att bli familjehem tillräckligt stort?. *Socialvetenskaplig tidskrift*, *30*(4), 881-895. https://doi.org/10.3384/SVT.2023.30.4.5188

Lind, J., Lindgren, C., & Sköld, J. (2025). Is There an Unrecognized Potential Pool of Foster Carers? *Child & Family Social work,* 1-13. https://doi.org/10.1111/cfs.13261

Nilsson, B. (2015). *Socialpsykologi: teorier och tillämpning.* Liber.

Pålsson, D., Lundström, T., & Sallnäs, M. (2022). Nya villkor för ett gammalt problem: familjehemsrekrytering i en tid av privatisering och professionalisering. *Socialvetenskaplig tidskrift*, *29*(2), 171-190. https://socvet.se/issue/view/398/294

Roy, S., & Roy, J. (2024). Does money motivate prospective foster parents? Are responses from high vs. low-income towns different? Evidence from Google advertising. *Child abuse review, 33*(6), 1-14. https://doi.org/10.1002/car.70003

SFS 1990:52. *Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-199052-med-sarskilda-bestammelser-om-vard_sfs-1990-52/

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453/#top

Sköld, J. & Söderlind, I. (2016). Finnish children in Swedish homes: Finska barn i svenska hem: om mobiliseringen av familjer att ta emot främmande barn under andra världskriget. *Scandia, 82 (1),* 35-65. https://journals.lub.lu.se/scandia/article/view/17293/15655

Socialstyrelsen. (u.å). *Förstärkt familjehemsvård -Ansvar och roller när socialnämnden anlitar privata konsulentverksamheter.* *https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2017-3-43.pdf*

Socialstyrelsen. (u.å). *Jourhem*. Hämtad 2025-05-06. https://www.socialstyrelsen.se/mininsats/vad-kan-jag-gora/jourhem/

Socialstyrelsen. (2017). *Ett hem att växa i, familjehemmets bok grundutbildning för jour- och familjehem.* Edita Bobergs.

Socialstyrelsen. (2019, 16 april.) *Barn och unga placerade i hem för vård och boende*. Hämtad 2025-05-06. https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/barn-och-unga/barn-och-unga-i-socialtjansten/placerade-barn-och-unga/hvb/

Socialstyrelsen. (2023). Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2022. https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/statistik/2023-9-8737.pdf

Socialstyrelsen/ Wigzell, O. (2024, 26 april). *Gör en insats- nu startar en nationell informationsinsats om familjehem*. Socialstyrelsen.

https://www.socialstyrelsen.se/om-socialstyrelsen/pressrum/press/gor-en-insats--nu-startar-en-nationell-informationsinsats-om-familjehem/

Svenska ordboken. (u.å.) *Altruism*. Hämtad 2025 - 05 - 06 från https://www.svenskaordboken.se/altruism/

Sveriges Television (2024, 6 augusti). *Stor brist på familjehem- Socialstyrelsen hoppas på fler med ny kampanj.* SVT Nyheter. https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/stor-brist-pa-familjehem-socialstyrelsen-hoppas-pa-fler-med-ny-kampanj

Vetenskapsrådet. (2024). *God forskningssed 2024.* https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2024-10-02-god-forskningssed-2024.html

Öquist, O. (2019). *Systemteori i praktiken, konsten att lösa problem och nå resultat.* (4 uppl.). Gothia fortbildning.

9. Bilagor

9.1 Bilaga 1 - Informationsbrev

Hej!
Våra namn är Hanna och Linda och vi är socionomstudenter på Högskolan i Gävle. Vi skriver just nu vår kandidatuppsats i socialt arbete och önskar att komma i kontakt med fem personer som skulle vilja delta i vår studie om bristen på familjehem. Vi hoppas att någon av er har möjlighet att delta och bidra med er kunskap som yrkesverksamma inom den kommunala familjehemsvården.

Syftet med vår studie är att undersöka hur ni som yrkesverksamma inom den kommunala familjehemsvården upplever bristen på familjehem och vilka konsekvenser det kan leda till för barn och unga. Vi är också nyfikna på vilka faktorer ni ser som avgörande vid familjers beslut om att bli, eller inte bli, familjehem. Vi tycker att detta är ett viktigt ämne för att öka kunskapen hos allmänheten och för att förhoppningsvis kunna nå ut till de som går i tankarna att bli familjehem.

Vi önskar att genomföra en digital intervju med någon av er, och vi tänker oss att det kommer ta cirka 30 minuter där vi först kommer att beskriva vår studie ytterligare samt informera om vår samtyckesblankett för ökad trygghet. Deltagandet är frivilligt och innebär att ni när som helst kan välja att avbryta er medverkan utan att uppge orsak. Genom samtycket godkänner ni att vi, genom ljudupptagning, spelar in intervjun.

Det är endast vi studenter samt handledare och examinerande lärare som kommer att ha tillgång till materialet, och inspelningarna kommer att raderas efter avslutad studie. Ni kommer att vara anonyma och inga uppgifter kommer att kunna härledas till er som individer eller verksamhet.

Vi önskar att genomföra intervjuerna under vecka 17, och hoppas att ni vill medverka i vår studie. Om ni vill delta eller har frågor får ni gärna höra av er till oss.

Med vänliga hälsningar, Hanna Selling Stolt och Linda Nilsson

Hanna Selling Stolt

[redacted]

[redacted]

Linda Nilsson

[redacted]

[redacted]

Handledare: Brita Backlund Rambaree

[redacted]

9.2 Bilaga 2 - Samtyckesblankett

HÖGSKOLAN I GÄVLE

Genom muntlig information samt informationsbrev om studien har jag tagit del av vad samtycket innebär och haft möjlighet att ställa frågor för att fatta ett välgrundat beslut. Den skriftliga informationen som jag tagit del av får behållas.

Genom underskrift samtycker jag till att:

- Genom en intervju som spelas in delta i studien om bristen på familjehem.
- Uppgifterna som samlas in består av de svar som spelas in under intervjun och utgår ifrån studiens syfte att undersöka upplevelsen av bristen på familjehem och de konsekvenser som kan uppstå, samt vilka faktorer som kan vara avgörande vid ett beslut av att bli, eller inte bli familjehem.
- Det insamlade materialet förvaras på en säker plats i enlighet med Högskolan i Gävles riktlinjer. Materialet kommer att finnas tillgängligt för oss studenter, vår handledare samt examinerande lärare och raderas sedan när studien är godkänd och publicerad i DiVA-portalen.

Ansvariga för studien, Linda Nilsson & Hanna Selling Stolt

Ort och datum: _____

Underskrift: _____

9.3 Bilaga 3 - Intervjufrågor

Brist:

- Anser ni på arbetsplatsen att det råder brist på familjehem i er kommun?
- Hur omfattande är bristen i så fall?

Konsekvenser:

- Vilka konsekvenser för barn och unga kan uppstå utifrån bristen på familjehem?

Faktorer:

- Vilka faktorer upplever ni är avgörande vid beslut om att bli, eller inte bli familjehem?
- Vilka egenskaper söker ni hos ett familjehem?
- Kan ni se några gemensamma nämnare hos de som vill bli familjehem?